

Projekti „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass)

koosolek Lääne-Saare vallas

3. veebruar 2016, Lääne-Saare Vallavalitsus, Kuressaare

Protokoll

Osalejad:

1. Taavi Taavita, Keskkonnaamet
2. Jaanika Tiitson, Lääne-Saare vald
3. Katrin Kuusk, Lääne-Saare vald
4. Katrin Sagur, Lääne-Saare vald
5. Liina Saar, Lääne-Saare vald
6. Andres Abna, Lääne-Saare vald
7. Merle Kuris, Balti Keskkonnafoorum
8. Laura Rimmelgas, Balti Keskkonnafoorum
9. Kalev Sepp, Eesti Maaülikool
10. Henri Järv, Eesti Maaülikool
11. Jaak Kliimask, Eesti Maaülikool

Sissejuhatus

Laura Rimmelgas, Balti Keskkonnafoorum

Laura Rimmelgas tutvustas LIFE Viva Grass projekti, selle eesmärgid ning Lääne-Saare vallas kavandatavaid tegevusi. Tänapäevaks on projektis Lümända piirkonna kohta koondatud sotsiaal-majanduslikud andmed. Märtsis 2016 valmib Lümända piirkonna pikaajalise poollooduslike koosluste majandamise kogemuste ja mõju analüüs. Käesoleval aastal on veel kavas ökosüsteemiteenuste kaardistamine ja hindamine. Ühtlasi kavandatakse Lääne-Saare

Projekti „Terviklikud planeerimislahendused pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuks majandamiseks” (LIFE Viva Grass, projekt nr LIFE13 ENV/LT/000189) rahastavad Euroopa Liidu LIFE+ programm, Leedu Vabariigi Keskkonnaministeerium, Läti Keskkonnakaitse Fond, Eesti Keskkonnainvesteeringute Keskus ja projekti partnerid.

vallaga koostöös mitmeid teavitustegevusi, mis liidetakse olemasolevate initsiatiividega nagu külapäevad ning koostatakse teavitusmaterjale, sh infotahvel, mis tõstaksid inimeste teadlikkust pool-looduslike koosluste loodusväärtustest ning majandamistegevustest.

Koondatud sotsiaal-majanduslike ja ökosüsteemiteenuste hindamise andmete põhjal on kavas Lääne-Saare valla Lümanda piirkonna näitel katsetada projektis väljatöötatava GIS-põhise planeerimisvahendi põhimõtete rakendamist pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuma majandamise toetamiseks.

Rohumaade ökosüsteemiteenuste määratlemise meetodika ja katsetused Lääne maakonnas

Kalev Sepp, Eesti Maaülikool

Aastatel 2001–2005, mil üle 1300 teadlase osales millenniumi ökosüsteemide hindamise aruande (Millennium Ecosystem Assessment MEA, 2005) koostamisel, kirjeldati ökosüsteemide seisundit ja osutatavaid teenuseid. Aruande koostamise käigus loodi teaduslik alus ökosüsteemiteenuste klassifitseerimiseks ja seeläbi nende tõhusamaks kaitseks. Millenniumi ökosüsteemide hindamise aruande kohaselt on ökosüsteemiteenused väga mitmesugused keskkonnakaitselised, sotsiaalsed ja majanduslikud hüved, mida ökosüsteemid inimkonnale pakuvad. (<http://www.envir.ee/et/looduse-huved-ehk-okosusteemiteenused>) Vastavalt Euroopa Liidu Elurikkuse Strateegiale 2020 peavad liikmesriigid Komisjoni abiga, kaardistama aastaks 2014 oma riigis ökosüsteemid ja nende teenused ning hindama nende seisundit ning aastaks 2020 hindama ka nende teenuste majanduslikku väärtust ning toetama nende lisamist riigi arvepidamis- ja aruandlussüsteemidesse. Eestis on ökosüsteemiteenuste ja nende hindamisega seni tegeletud pilootprojektide põhisel.

LIFE Viva Grass aitab neid eesmärke täita, pakkudes välja niitude hindamismetoodika ja hinnates konkreetsetel projekti pilootaladel rohumaade ökosüsteemiteenuseid. Läänemaal on ökosüsteemiteenused projekti raames kaardistatud ning edasise tegevusena toimub nende hindamine. Ökosüsteemiteenuste hindamine LIFE Viva Grass projektis toimub kahel viisil: 1) eksperthinnangu põhine kaardistamine/hindamine; 2) biofüüsiline kaardistus/hindamine.

Ekspert hinnangu põhine kaardistamine on juba läbi viidud ning lähikuudel on plaanis biofüüsiline kaardistamine. Lümada piirkonna ökosüsteemiteenuste kaardistamine ja hindamine on alles ees. Ökosüsteemiteenuste hindamise meetodika LIFE Viva Grass projektis tuleb Lätist. Kuna nende testala asub Gauja jõe ürgorus (Cesises), siis on praeguseks pakutud meetodika keerulisem kui Eestile tarvis (nt maastiku tasasuse tõttu ei ole reljeef meie rohumaatüüpide puhul oluline). Seetõttu on Eesti eksperdid pakutud klassifikatsiooni kohandanud selliselt, et see vastaks paremini meie rohumaatüüpidele. Läänemaa osas on see ka läbi katsetatud ning Lümada osas on sama töö alles ees. Eesmärk on saada ülevaade, millised on kõige väärtuslikumad rohumaad, arvestades ökosüsteemiteenuseid.

Ökosüsteemiteenuste hinnangud võivad tulevikus olla aluseks toetuste arvestamisel ning keskkonnatasude määramisel.

Ülevaade Lümada (Lääne-Saare valla osa) sotsiaal-majanduslike muutuste analüüsi viimasel 20 aastal

Kalev Sepp ja Jaak Kliimask, Eesti Maaülikool

Lümada piirkonnas viidi projektis läbi analüüs hindamaks piirkonna sotsiaal-majanduslike muutusi viimasel 20 aastal ning kuidas need muutused kajastuvad pool-looduslike koosluste majandamises. Analüüsis kasutati Statistikaameti andmeid (sh kolme viimase rahvaloenduse andmed), külade elujõulisuse indeksit, intervjuusid (kohalikud, põllumajandustootjad, külastajad – kokku 15 süvaintervjuud), GIS analüüsi ning fookusrühmade arutelusid. Lõplik aruanne valmib märtsis 2016.

Analüüsi esialgsetest tulemustest selgub, et pool-looduslike koosluste hooldamisega seotud peamised probleemid on elanikkonna vananemine ja vähenemine, pool-looduslike koosluste vähenemine produktiivsus ning PRIA bürokraatia. Viimase 15 aasta muutusi iseloomustavad suuremad talud ning hooldatava pinna kasv, talunike kõrgem vanus ning metsigade populatsiooni kasv. Kõige rängem periood Lümada arengus oli kolhooside ja sovhooside moodustamise aeg, mil elanikkonna kahanemine aastas oli 1%. Antud perioodi iseloomustab talude tühjenemine ja maa põldudeks kündmine. Rahvastiku vähenemine jätkub ka praegu.

Uuringust selgus veel, et 1989-2000 oli Lümända rahvaarvu vähenemine väiksem kui mujal Saaremaal ja Eestis, kuid 2000-2011 tulemused on juba vastupidised. 40-54-aastaste elanike osakaal piirkonnas on kõrge. Tegemist on ühtlasi potentsiaalselt kõige aktiivsema vanuserühmaga ning praegu oleks viimane aeg neid piirkonna arendamisse kaasata ning aktiveerida.

Uute eluruumide hulk elaniku kohta on kasvanud, kuid kasv on tulnud suuresti suvilate arvelt. Kuni 90ndateni iseloomustas piirkonda rahvastiku ja eluruumide kontsentratsioon, kuid sealt edasi algas hajumine.

Analüüsist on veel puudu tööalane ja majanduslik statistika. Lääne-Saare vald oleks huvitatud sotsiaal-majanduslike andmete koondamisest kantide kaupa, milleks on Karala, Taritu-Koimla ja Lümända kant.

Planeerimisvahend pool-looduslike koosluste jätkusuutlikuma majandamise toetamiseks

Laura Remmelgas, Balti Keskkonnafoorum

GIS-põhine veebirakendus, mis aitab hinnata pool-looduslike koosluste ökosüsteemiteenuste väärtust, pakkuda/analüüsida ressursikasutus-/majandamismeetmeid ning hinnata taastamispotentsiaali. Lääne-Saare valla tegevused toimuvad paralleelselt planeerimisvahendi väljatöötamisega ning panustavad selle ülesehitusse nii, et see võtaks arvesse kohaliku omavalitsuse tasandi vajadusi. Töötab ArcGIS serveriversioonil ning jääb pärast projekti lõppu Eesti Maaülikooli või Läti Ülikooli serverisse üleval hoidmiseks.

Planeerimisvahendi valmimine on planeeritud 2017. aasta algusesse. Kuna tegemist on kolme riigi (Eesti, Läti ja Leedu) ühisprojektiga, siis on vahendi väljatöötamine keerukas ning käsitletavaid probleemküsimusi on veel palju. Oluline on andmete uuendamise võimalus, vältimaks planeerimisvahendi aegumist pärast projekti lõppu.

Lisaks ökosüsteemiteenustele võtab planeerimisvahend arvesse ka sotsiaal-majanduslikke

tegereid. Töövahendil on ka potentsiaali olla suhtlemiskeskond, nt maaomanike ja põllumajandustootjate vahel. Praegu täidab seda rolli Keskkonnaamet.

Arutelu:

Üheks suuremaks probleemiks piirkonnas on inimeste puudus. Praegu on rahvastiku osas viimane piir, et midagi ette võtta, ning oleks tarvis analüüsida, milliseid tegevusi peaks soodustama. LIFE Viva Grass saaks siinkohal panustada pool-looduslike koosluste majandamisega seotud võimaluste ja lahenduste väljatoomisega.

Piirkonna arengut takistavad ka looduskaitsepiirangud ning vallal oleks huvi rohkemate alade elamumaana kasutuselevõtuks. Pool-looduslike koosluste taastamispotentsiaali hindamine võiks sellised alad paremini välja tuua. Samas pole Lümända piirkonnas hooldajatega suuri probleeme ning vaid üksikud tükid on katmata. Hooldamata alad asuvad peamiselt raskesti ligipääsetavates kohtades. Hooldajateks on aga peamiselt ettevõtted ning puuduvad kogukondlikud tegevused. Palju on veiste ja lammaste karjatamist, kuid heinamaid on vähe ning pigem tuuakse piirkonda heina juurde mujalt Saaremaalt ja Matsalust.

Probleemina toodi välja ka ressursikasutusega seotud puudujäägid. Näiteks lammastest kasutatakse ära liha, kuid nahad maetakse tihti maha. KnowSheep projekti raames selgus, et tapamajas nüliti ka nahka valesti, mille tõttu polnud nahk kasutamiskõlblik. KnowSheep projekti raames koolitati tapamaja lihunikke lambaid õigesti nülgima.

LIFE Viva Grass võiks panustada ka teadlikkuse tõstmisse kohaliku kogukonna tasandil. Projektis plaanitavad külastuspäevad kord aastas suvel järgneva kolme aasta jooksul võiks siduda olemasolevate algatustega (kadakapäev, orhideefestival, küladepäev).

Lääne-Saare vallalt oodatakse ettepanekuid, milliste kaardikihtide või mudeldamistega võiks LIFE Viva Grass projekti eksperdid panustada Lümända piirkonna planeeringutesse.

Protokolli koostasid Merle Kuris merle.kuris@bef.ee ja Laura Rimmelgas laura.remmelgas@bef.ee (MTÜ Balti Keskkonnafoorum)

